

The Geller Edition

שרשרת זהב

Spilt Blood, Split Decision

גואל הדם קודם גמר דין

Before the Verdict

לרפואה שלימה
שמואל יעקב בן רחל

Vol III

COMPILED BY

R' SHMUEL IANN

Dayan at Beis Din Shaarei Horaah

With

Rabbi Mendy Brukirer

Design and Print:

732.475.0101 • machon@bpprintgroup.com

To join and learn more visit
JXKollel.com

שרשרת זהב

These booklets are called **Sharsheres Zahav** (*Golden Chain*), based on the verse describing the golden chains of the Choshen (Shemos 28:13–14). Just as those chains connected the Choshen to its proper place, so too these works are intended to be small links in the golden chain of Torah transmission, connecting the learner to the teachings of Chazal, the Rishonim, the Acharonim, and the great Torah scholars of every generation.

In particular, these booklets seek to connect the reader to the illuminating Torah of the **Ketzos HaChoshen**, whose teachings serve as a central foundation throughout. Everything written here is based on the sacred words of our sages and was prepared through sincere effort to clarify and understand the sugyos in the light of their teachings.

May Hashem grant that these words find favor among those who study Torah, and may these works become worthy additions to the eternal chain of Torah transmission from generation to generation.

Amen.

How to Read This Sheet?

Each source appears first in the original Hebrew or Aramaic, with a plain English version directly underneath. A Sugya Note helps explain the source in everyday words.

A Term Note defines an important word or idea. A Takeaway sums up the main point in a line or two.

You do not need any background to follow along. Read each source, then the English, then the note. The sheet is built to walk you through the discussion one step at a time.

Do not worry if you do not finish the sheet in one sitting. A good Torah session is not measured only by how much you finish, but by how deeply you learn to think through the discussion.

When does the blood redeemer's right begin?

Opening Frame

When one person kills another, the Torah does not allow the victim's family to take revenge on its own. Beis Din hears the testimony and decides what happened. Was the killing intentional or accidental? Should the killer be put to death, sent to a city of refuge, or set free?

At the same time, the Torah gives the victim's family a serious role. The closest relative is called the goel hadam, the blood redeemer. In some cases, the Torah gives him the right, and according to one opinion, even the mitzvah, to kill the murderer.

But when does that right begin? Only after Beis Din finishes the case and gives its final verdict? Or can it begin earlier, once Beis Din has heard the testimony and the facts are clear?

This question also matters today, when we no longer have the full Beis Din system of old. Is the law of the blood redeemer completely gone? Or can some part of it still exist in rare cases when Beis Din needs to protect the community?

Essential Background

Term Note

גואל הדם | *Goel hadam*

Blood redeemer. This is the close relative of the victim.

Term Note

עיר מקלט | *Ir miklat*

A city of refuge. A person who killed accidentally runs there for protection until Beis Din deals with the case.

Term Note

גמר דין | *Gmar din*

The final verdict of Beis Din. It is when Beis Din says, "You are liable," or, "You are exempt."

I. The Torah Source

*The Torah gives the blood redeemer a real role.
The question is what activates that role.*

במדבר ל"ה:י"ט | Bamidbar 35:19
The Torah

The blood redeemer shall kill the murderer. When he meets him, he shall kill him.

גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הַרָצֵחַ בְּפָגְעוֹ בּוֹ
הוּא יָמִיתֵנּוּ

גמרא, מכות י"ב. | Gemara, Makkos 12a

The Babylonian Talmud, developed in the Torah academies of Iraq from the 3rd to 6th centuries. It preserves generations of discussion, debate, and Torah reasoning.

The Sages taught: The verse says, "The blood redeemer shall kill the murderer" [Bamidbar 35:27]. Rabbi Yosi HaGelili says: It is a mitzvah for the blood redeemer. If there is no blood redeemer, anyone else may do it. Rabbi Akiva says: It is allowed for the blood redeemer, but anyone else who kills him is liable.

ת"ר (במדבר ל"ה:כ"ז) ורצח גואל הדם את
הרוצח, מצוה ביד גואל הדם, אין גואל הדם
רשות ביד כל אדם, דברי רבי יוסי הגלילי.
ר' עקיבא אומר רשות ביד גואל הדם, וכל
אדם חייבין עליו.

Takeaway

Rabbi Yosi HaGelili sees killing the murderer as a mitzvah for the blood redeemer. Rabbi Akiva sees it as permission. Both give the blood redeemer a unique Torah role.

II. The Question Today

If the regular Beis Din system is missing, can any form of this law still apply?

Term Note

סמוכים | *Semuchin*

Fully ordained judges. Judges with the original Torah ordination that traces back to Moshe Rabbeinu.

שו"ע, סי' ב' | Shulchan Aruch, Choshen Mishpat 2

Rabbi Yosef Karo, Spain, Turkey, and Tzfas, 1488 to 1575. His family left Spain during the Expulsion, and after years in the Ottoman Empire, he settled in the growing Torah community of Tzfas.

Any Beis Din, even if its judges are not fully ordained in Eretz Yisrael, may punish when it sees that people are breaking through the boundaries of sin. This can include cases of death, money, and other punishments.

שו"ע (סי' ב') כל ב"ד אפי' אינם סמוכים בא"י, אם רואים שהעם פרוצים בעבירות דנין בין מיתה בין ממון בין כל דיני עונש.

באורים ותומים, אורים סק"ב | Urim V'Tumim, Urim 2

Rabbi Yonasan Eibenschutz, Prague, Metz, and Altona, 1690 to 1764. Orphaned as a child, he later headed the Prague yeshivah and became known for his powerful public sermons. He went on to serve as Rav of Metz and the united communities of Altona, Hamburg, and Wandsbek.

Since we hold that the blood redeemer has either a mitzvah or permission to kill the murderer, others may also be given the role of the blood redeemer.

But there is a problem. The blood redeemer may kill only after the case is finished in Beis Din. Since today we do not have that level of Beis Din, the regular law of the blood redeemer should not apply.

Still, for the purpose of stopping a breakdown and protecting the community, we say that even today there can be some form of the blood redeemer's law.

באורים ותומים (אורים, סק"ב) וז"ל, כיון דקי"ל דמצוה היה ביד גואל הדם להורגו ורשות וכו' א"כ הכל נעשים עליו גואל הדם, ואף שאין רשות ביד גואל הדם להרוג רק אחר שנגמר דינו בב"ד כמ"ש הרמב"ם (כס"מ) פ"א מהל' רוצח דין ה', וא"כ בזה"ז דליכא ב"ד ליכא דין גואל הדם, מ"מ בזו ודאי למיגדר מילתא אמרי' דיש לו אף בזה"ז דין גואל הדם.

Sugya Note

The Urim V'Tumim takes the problem head-on. The regular Torah law of the blood redeemer depends on the final verdict of Beis Din. Since today we do not have fully ordained judges, there would be room to say that the whole law no longer applies.

Still, for protecting the community and stopping public breakdown, a limited form of the law may still remain. In a serious case, when Beis Din must stop a serious breach and protect the community, there can still be a limited form of this law. It is not the regular Torah law that depends on the final verdict. It is a special court power used to protect the community.

מבואר מדברי האו"ת, דאף שעיקר דין גואל הדם אינו שייך אלא לאחר גמר דין בב"ד, וכיון דבזמן הזה ליכא בי"ד סמוכים ואין גמר דין, היה מקום לומר דבטל לגמרי דין גואל הדם, מכל מקום ס"ל דלענין מיגדר מילתא לא פקע דין זה לגמרי. ולכן במקום שיש צורך למנוע פרצה ולחזק גדרי הדין, שייך אף בזמן הזה גדר מסוים של גואל הדם, אף שאין זה מכח עיקר דין התורה התלוי בגמר דין, אלא מכח תקנת מיגדר מילתא. נמצא דלדעת האורים ותומים, אף שבטל בזה"ז עיקר חלות דין גואל הדם, מ"מ שייך בו דין מסוים של גואל הדם מכח מיגדר מילתא.

Takeaway

The Urim V'Tumim builds everything on one assumption: the regular law of the blood redeemer needs a final verdict. Today, if it applies at all, it is only through a special Beis Din power.

III. The Ketzos: No Final Verdict Needed

The Ketzos challenges the Urim V'Tumim's starting point.

קצוה"ח, סק"א | Ketzos HaChoshen, Choshen Mishpat 2:1

Rabbi Aryeh Leib HaKohen Heller, Galicia, c. 1745 to 1812. He spent his early rabbinic years in poverty in Rozhnyatov before becoming Rav of Stryi.

The Ketzos disagrees with the Urim V'Tumim. The Urim V'Tumim said that the blood redeemer may kill only after Beis Din finishes the case. The Ketzos says this is not correct.

The Ketzos proves his point from the Rambam. The Rambam says that in certain cases, even when Beis Din cannot execute the killer, the blood redeemer may still kill him. This includes a killing done without warning, or with only one witness. In those cases, there cannot be a normal death verdict from Beis Din. Still, the blood redeemer is exempt if he kills him.

So when the Rambam says that a murderer may not be killed until he comes to Beis Din and is judged for death, the Ketzos says that this is speaking about Beis Din, the witnesses, and the people who saw the murder. They may not kill him on their own.

But the blood redeemer is different. His law can apply even when there is no death penalty from Beis Din.

קצוה"ח (סק"א) על דברי האורים וז"ל, כתב באורים ז"ל, ואף שאין רשות ביד גואל הדם להרוג רק אחר שנגמר דינו בב"ד כמו ש"כ הרמב"ם פ"א מהל' רוצח עכ"ל. וליתיא, דהא דעת רש"י פרק נגמר הדין (סנהדרין, מ"ה: ד"ה וגואל הדם) דאפי' בשוגג נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, אלא דשיטת הרמב"ם הוא דבשוגג אין רשות ביד גואל הדם להרוג, אלא דוקא במזיד, אף אפי' בשוגג שהוא קרוב לפשיעה דאינו נהרג בב"ד נמי רשות ביד גואל הדם להרוג, וכמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ו מהל' רוצח (ה"ד) וז"ל, ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה ודינו שאינו גולה וכו', לפיכך אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו פטור, ומה יעשה זה ישב וישמור עצמו מגואל הדם, וכן כל הרצחנים שהרגו בעד אחד או בלא התראה וכיוצא בהם אם הרגן גואל הדם אין להם דמים לא יהיה אלא חמורים מההורג בלא כוונה עכ"ל. הרי מבואר דכל שהיה מזיד אע"פ שלא נגמר דינו בב"ד להריגה רשות ביד גואל הדם להורגו דהא שלא בכוונה או שלא בהתראה ודאי ליכא גמר דין. ולשון הרמב"ם בפ"א מהל' רוצח (ה"ה) וז"ל, רוצח שהרג בזדון אין ממיתין אותו העדים ולא הרואים אותו עד שיבא לב"ד וידונוהו למיתה ע"ש, לא מיירי מדין גואל הדם, וביארו בפ"ו (ה"ד) דכל שהיה קרוב לפשיעה אפי' אין בו מיתת ב"ד רשות ביד גואל הדם [להרגו].

Sugya Note

The Ketzos makes a key distinction. When the Rambam says that a murderer cannot be killed until he comes to Beis Din and is judged for death, that refers to the power of Beis Din and the witnesses. They cannot act on their own. But that has nothing to do with the blood redeemer's authority.

In fact, the Rambam in chapter 6 shows the opposite. Even in cases where a death verdict is impossible, such as killing with only one witness or without warning, the blood redeemer can still act.

The Ketzos therefore rejects the Urim V'Tumim's main point. We do not find that a final verdict is needed for the basic law of the blood redeemer.

Rather, once it becomes clear that this person killed on purpose, or at least through extremely reckless conduct the law of the blood redeemer can apply even without a final verdict.

מבואר מדברי הקצות, דמה שכתב הרמב"ם בפ"א מהלכות רוצח שאין ממיתין את הרוצח עד שיבוא לבי"ד וידונוהו למיתה, אינו אלא לענין סמכות בי"ד והעדים, שאין להם רשות להמיתו מעצמם, אבל אין זה שייך כלל לדינו של גואל הדם. אדרבה, מדברי הרמב"ם בפ"ו מבואר דגם במקום שאין אפשרות של מיתת בי"ד כלל, כגון שהרג בלא התראה או בעד אחד, מכל מקום רשות ביד גואל הדם להורגו. ולפי זה דוחה הקצות את יסודו של האורח, דלא מצינו שגמר דין יהא תנאי בעצם חלות דין גואל הדם. אלא כל היכא שנתברר שהלה רוצח במזיד, או לכל הפחות קרוב לפשיעה, שייך בו דין גואל הדם אף בלא גמר דין. וכן מוכח עוד מדברי הרמב"ם שפסק דגואל הדם רשאי להורגו בדרך קודם שיכנס לעיר מקלטו, והרי בשעה זו עדיין לא חל עליו היתר מחמת גמר דין.

Takeaway

The Ketzos rejects the Urim V'Tumim's premise. According to the Ketzos, the blood redeemer's authority does not come from the final verdict. It comes from the clarified facts of the case.

IV. On the Road to the City of Refuge

The Gemara and Minchas Chinuch seem to support the Ketzos, but Rav Shach reads the sugya differently.

גמרא, מכות י: | Gemara, Makkos 10b
The Babylonian Talmud, Iraq, 3rd to 5th century

It was taught: Rabbi Yosi bar Yehudah says: At first, both an accidental killer and an intentional killer go ahead to the cities of refuge. Beis Din then sends for them and brings them from there. Whoever is found liable for death is put to death. Whoever is found liable for exile is returned to his place.

פרק כיצד נעשה (מכות, דף י:), תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט, ובי"ד שולחין ומביאין אותם משם, מי שנתחייב מיתה הרגוהו וכו', מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו.

Sugya Note

The Gemara can be read as support for the idea that the blood redeemer's law can apply even before the final verdict. The case includes the road before the killer enters the city of refuge, and also the stage after the verdict when he is being returned there.

מבואר דדין גואל הדם ה"ה אפי' קודם שנגמר דינו, דאם ההורגו בדרך קודם שיכנס לעיר מקלט או אחר נגמר הדין בשעת שחזירתו לעיר מקלט.

מנ"ח, מצוה ת"י, ס"ק י"ח | Minchas Chinuch, Mitzvah 410:18

Rabbi Yosef Babad, Rav of Tarnopol, Galicia, 1801 to 1874. He published the Minchas Chinuch anonymously, and his identity became widely known only later.

The Rambam exempts the blood redeemer only when the killer is outside the city of refuge.

But if the killer is already inside the city, even before Beis Din judged him, the blood redeemer is liable if he kills him.

The Minchas Chinuch adds a logical argument. After the final verdict, the city of refuge protects the killer. If the blood redeemer kills him there, the blood redeemer is executed. Before the final verdict, it is still possible that the killer does not deserve exile at all. So certainly, if the blood redeemer kills him inside the city at that point, he is liable.

מנ"ח (מצוה ת"י, ס"ק י"ח) וז"ל, והנה נראה מלשון הר"מ כאן ה"י שכתב, דקודם שנכנס או בחזירתו עם השנים וכו', דפטור דוקא חוץ לעיר מקלט, אבל אם הוא בעיר מקלט אפי' קודם שהב"ד דין דנו חייב גואל הדם, וכן נראה דכ"ש הוא קודם גמר דין מלאחר גמר דין כיון דלאחר גמר דין וחייב גלות נקלט, ואם הרגו גואל הדם בעיר מקלטו נהרג, קודם גמר דין דאפשר דאינו חייב גלות כלל בודאי נהרג עליו אם הרגו בעיר מקלט.

Sugya Note

The Minchas Chinuch reads the Rambam carefully. The blood redeemer is exempt only while the killer is outside the city of refuge.

But if the killer already entered the city, even before the final verdict, the city protects him. If the blood redeemer kills him there, the blood redeemer is liable and is executed.

So the Minchas Chinuch agrees with the Ketzos that the law of the blood redeemer can apply even before the final verdict. But he adds one major limit: this applies only outside the city of refuge. Once the killer is inside, the blood redeemer may no longer kill him.

הרי המנ"ח ביאר, שלשון הרמב"ם שכתב קודם שנכנס או בחזירתו עם השנים דפטור גואל הדם אינו אלא כל זמן שההורג מצוי מחוץ לעיר מקלט, אבל אם כבר נכנס לעיר מקלטו, אף שעדיין לא נגמר דינו בבית דין, הרי הוא נקלט, ואם הרגו שם גואל הדם חייב ונהרג עליו. נמצא ממנ"ח כדברי הקצות דדין גואל הדם שייך אף קודם גמר דין, אלא שמוסיף דאינו אלא כל זמן שההורג מחוץ לעיר מקלט, אבל משעה שנכנס לעיר מקלטו, נאסר גואל הדם להורגו.

Takeaway

For the Minchas Chinuch, timing is not the only issue. Location matters too. Before the verdict, outside the city is one world, and inside the city is another.

Term Note

גברא קטילא | *Gavra ketila*

A person who is already considered legally “dead” because Beis Din has already given the final verdict.

האבי עזרי, פ”ה מהל’ רוצח ה”ט | Avi Ezri, Hilchos Rotzeach 5:9

Rav Elazar Menachem Man Shach, Lithuania and Bnei Brak, 1899 to 2001. After learning through years of war and upheaval in Lithuania, he became Rosh Yeshivah of Ponovezh and a central leader of postwar Torah life.

It seems clear that if the blood redeemer killed the murderer before the final verdict, the blood redeemer is executed for killing him.

This is like an intentional murderer who still needs to be brought to court. If someone kills him before he is brought to court and before the final verdict, that person is executed, because the murderer is not yet considered legally dead.

This is clear from Makkos 5a, regarding false witnesses. If witnesses testified that someone killed a person on Sunday, and other witnesses then proved them false, even if the second witnesses said that the accused person had actually killed on Friday, the first witnesses are still executed. Why? Because at the time they testified, the accused person was not yet legally dead, since there had not yet been a final verdict.

The same applies to an accidental killer with regard to the blood redeemer.

When Rav Huna says in Makkos 10b that if a killer went into exile in the city of refuge and the blood redeemer found him and killed him, the blood redeemer is exempt, that is only after there was already a final verdict sending the killer to exile. Only then does the verse “he has no judgment of death” [Devarim 19:6] apply to the blood redeemer.

האבי עזרי (פ”ה מהל’ רוצח ה”ט) על שיטת הקצות וכתב וז”ל, והנה נראה שודאי אף גואל הדם שהרג להרוצח קודם הגמר דין שנהרג, וכמו רוצח במזיד שצריך העמדה בדיון, ומי שהרגו קודם העמדה בדיון והגמר דין נהרג, שעוד לא נחשב לגברא קטילא, וכמו שמפורש במכות דף ה’ ע”א בהעידו שבאחד בשבת הרג הנפש ובאו אחרים והזימום אפי’ אמרו שבערב שבת הרג נהרגין משום דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו קטלא הוא כיון שלא הי’ גמר דין עדיין כן הוא ברוצח בשגגה לענין גואל הדם, ומה שאמר רב הונא במכות דף י’ ע”ב רוצח שגלה לעיר מקלט ומצאו גואל הדם והרגו פטור, קסבר ולו אין משפט מות בגואל הדם הוא דכתיב, היינו בשהי’ כבר הגמר דין שיגלה, אז בשהרגו גואל הדם פטור וכו’, ומש”כ הרמב”ם אחד ההורגו בדרך קודם שיכנס לעיר מקלט או שהרגו בחזירתו השנים ששומרים אותו, אין כוונתו קודם שיכנס לעיר מקלט, היינו כשהוא רץ לעיר המקלט תיכף כשהרג קודם הדיון וכמו בהל’ ז’, אלא כוונתו, היינו אם לא רץ לעיר המקלט וגמרו הדיון שגילה, והרגו גואל הדם, או שהי’ בעת שמחזירין אותו,

When the Rambam writes that if the blood redeemer kills him on the road before he enters the city of refuge, or while he is being returned by the two guards, he is exempt, this does not mean before any court case, when the killer is running to the city right after the killing. Rather, it means after the verdict was already given, either before he enters the city after that verdict, or while he is being returned there after being judged.

Both cases are after the final verdict.

The Minchas Chinuch understood that before the final verdict, the blood redeemer would be liable only if he killed the killer inside the city of refuge, but outside the city he would be exempt. This is difficult to understand. If before the final verdict the killer is not yet protected inside the city, the same logic should apply outside the city as well.

Therefore, it seems clear that before the final verdict, anyone who kills the killer is executed for killing him. There is no law of refuge before the final verdict.

שה' מקודם בערי המקלט ולקחו אותו משם ודנו אותו והחזירו אותו וכו', וע"ז כתב הרמב"ם שגם בזה גואל הדם פטור, אבל בתרווייהו איירי אחר גמר דין וכו', ותמיהני בזה על מנ"ח שם במצוה הנ"ל שכתב שנראה מלשון הרמב"ם שכתב קודם שנכנס או בחזירתו עם השנים, דפטור דוקא בדרך חוץ לעיר מקלט, אבל אם הוא בעיר מקלט אפי' קודם שהב"ד דנו חייב גואל הדם וכו' נראה דכ"ש הוא קודם גמר דין מאחר דין, כיון דלאחר גמר דין וחייב גלות נקלט שאם הרגן גואל הדם בעיר מקלט נהרג, קודם גמר דין דאפשר שאינו חייב גלות כלל בודאי נהרג עליו אם הרגו בעיר מקלט, ואיני מבין דבריו דא"כ האי ק"ו איתא נמי לענין חוץ לעיר מקלט כיון שה' כבר והוציאו משם, וע"כ ברור לדעתי שקודם גמר דין כל ההורג נהרג עליו, ואין דין קליטה לפני הגמר דין וכו', שוב ראיתי מה שכתב הקצוה"ח בסי' ב' וצ"ע.

Sugya Note

Rav Shach's position is the opposite of the Ketzos and the Minchas Chinuch. The point is that before the final verdict, the killer is not yet legally condemned. Even the blood redeemer would be liable for killing him.

The proof comes from two places. First, an intentional murderer is not killed until he is brought to court and receives a final verdict. Second, by false witnesses, the accused person is not considered legally dead at the time of testimony, because there has not yet been a final verdict.

Rav Huna's case in Makkos is therefore limited to after the killer was already sentenced to exile. The Rambam's case of the road before entering the city of refuge is also speaking after the verdict, not immediately after the killing.

This is why the Avi Ezri challenges the Ketzos and the

מבואר מהגאון מרינו הרב אלעזר מנחם מן שך זצוקללה"ה דכל זמן שלא נגמר דינו של הרוצח, אפילו גואל הדם שהרגו נהרג עליו, משום שעדיין אין ההורג נחשב גברא קטילא, כשם שמצינו ברוצח במזיד שאין נהרג עד לאחר העמדה בדין וגמר דין, ומי שהרגו קודם לכן נהרג עליו, וכמצינו לגבי עדים זוממים שבעת עדותם עדיין לא היה גמר דין. מה שאמר רב הונא במכות שגואל הדם שהרג את הרוצח פטור, אינו אלא לאחר שכבר נגמר דינו לגלות, שאז חל עליו דין ולו אין משפט מות. ומה שכתב הרמב"ם אחד ההורג בדרך קודם שיכנס לעיר מקלט או שהרגו בחזירתו עם השנים, דאין כוונתו קודם גמר דין כשהוא בורח מיד אחר ההריגה, אלא לאחר שכבר

Minchas Chinuch, who understand that the blood redeemer's law can apply even before the final verdict.

נגמר דינו לגלות, או בשעה שמחזירין אותו לעיר מקלטו לאחר שנדון. וצ"ע על דברי המנ"ח והקצות דס"ל שדין גואל הדם חל אף קודם גמר דין.

Takeaway

The Ketzos and the Minchas Chinuch hold that the blood redeemer can act before the final verdict. Rav Shach strongly disagrees. Before the verdict, even the blood redeemer would be liable if he kills the killer.

V. The Real Line: Testimony or Final Verdict?

The final question is what creates enough legal clarity.

רמב"ם, פכ"א מהל' סנהדרין ה"ג | Rambam, Hilchos Sanhedrin 21:3

Rabbi Moshe ben Maimon, Spain and Egypt, 1138 to 1204. Forced into exile from Spain, he eventually settled in Egypt, where he served as a physician and leader of the Jewish community.

One litigant may not sit while the other stands. Rather, both should stand. If Beis Din wants to seat both of them, they may seat them.

When is this true? During the discussion of the case. But at the time of the final verdict, everyone must stand, as the verse says, "The people stood over Moshe."

What is the final verdict? When Beis Din says, "So-and-so, you are liable," or, "So-and-so, you are exempt."

This applies to the litigants. But witnesses must always stand, as the verse says, "The two men shall stand."

רמב"ם (פכ"א מהל' סנהדרין ה"ג) שפסק וז"ל, לא יהיה אחד יושב ואחד עומד אלא שניהם עומדין, ואם רצו ב"ד להושיב את שניהם מושיבין וכו', בד"א בשעת משא ומתן בדין, אבל בשעת גמר דין הכל בעמידה שנא' ויעמד העם על משה, ואיזה הוא גמר דין, איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי, בד"א בבעלי דינין, אבל העדים לעולם בעמידה שנא' ועמדו שני האנשים.

Sugya Note

It is clear from the Rambam that the final verdict is when Beis Din says, "You are liable," or, "You are exempt." Accepting testimony is not called the final verdict.

מבואר מהרמב"ם דהגמר דין היינו איש פלוני אתה חייב ואיש פלוני אתה זכאי, אבל קבלות העדות אינו נחשב גמר דין.

קבלת עדות | *Kabbalas eidus*

Accepting testimony in court

תוס', סנהדרין י"ט. | Tosafos to Sanhedrin 19a

Medieval Talmudic scholars of France and Germany, 12th to 13th centuries. Their school grew from Rashi's family and students, and their discussions became part of the standard printed page of Gemara.

תוס' (סנהדרין, י"ט. בד"ה ינאי וכו') וז"ל,
 וקבלת עדות כשעת גמר דין.
 Accepting testimony is like the time of the final verdict.

כסף משנה, הלכות סנהדרין כ"א:ג' | Kesef Mishneh, Hilchos Sanhedrin 21:3

Rabbi Yosef Karo, Tzfas, 1488 to 1575

At the time of the final verdict, everyone agrees that the judges sit and the litigants stand, as the verse says, "Moshe sat to judge the people, and the people stood." Witnesses are treated like the final verdict, and about them the verse says, "The two men shall stand."

בכס"מ (שם) וז"ל, בשעת גמר דין דברי הכל דיינין בישיבה ובעלי דינין בעמידה שנא' וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם דהא עדים כגמר דין דמו וכתוב בהו ועמדו שני האנשים.

Sugya Note

There is a dispute among the early authorities about how to define accepting testimony. Is it treated like the final verdict, or is it only the beginning of the court process?

According to the Rambam, the final verdict is only when Beis Din says, "You are liable," or, "You are exempt." Accepting testimony comes before that and is not called the final verdict.

But the Kesef Mishneh writes that witnesses are treated like the final verdict. Tosafos also writes that accepting testimony is like the time of the final verdict.

This helps clarify the Ketzos. He is not saying that the blood redeemer may act with no court process at all.

מבואר שיש כאן מחלוקת בין הראשונים בגדר קבלת עדות, האם דינה כשעת גמר דין או שאינה אלא תחילת הדין בלבד. שלדעת הרמב"ם שגמר דין דוקא בשעה שאומרים לבעלי הדין איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי, ואילו קבלת העדות אינה בכלל גמר דין אלא קודמת לו. אולם מדברי הכס"מ שם כתב שעדים דינם כגמר דין, מדין הכתוב ועמדו שני האנשים, וכן כתבו התוס' (סנהדרין י"ט.) שקבלת עדות דינה כשעת גמר דין.

ולפי זה יש לומר שדברי הקצות אינם עוסקים קודם קבלת עדות כלל, אלא לאחר קבלת העדות ועדיין קודם גמר דין, לשיטתו

He is saying that the blood redeemer does not need the full final verdict.

What does he require? At minimum, testimony must be accepted and the facts of the killing must be clear.

The Ketzos says this clearly at the end of his discussion. Even in his view, today's courts cannot accept testimony in capital cases. Without that step, he is unsure whether the blood redeemer's authority applies today at all.

So even the Ketzos, who rejects the need for a final verdict, still requires accepted testimony before the blood redeemer can act.

כשיטת הראשונים הסוברים שקבלת עדות נחשבת כתחילת הדין ולא כגמר דין. ועל כן שפיר שייך לומר שלדעת הקצות יש רשות לגואל הדם להורגו אף קודם גמר דין, מאחר שכבר נתקבלה העדות ונתבררה אמיתות המעשה. וכן מבואר להדיא מדברי הקצות בסוף דבריו וז"ל, אלא דבזה"ז יש להסתפק אי שייך דינא דגואל הדם, כיון דעכ"פ בעינן קבלת עדים להודיע אמיתות הדבר שהרגו הרוצח, ואנן הדיוטות אנן ואין אנו רשאים לקבל עדות נפשות ע"ש. הרי מבואר להדיא בדבריו שאף שלדעתו אין צורך בגמר דין, מכל מקום קבלת עדות בעינן, ורק לאחריה יש רשות לגואל הדם להורגו אף קודם גמר דין.

Takeaway

The Ketzos is not allowing action based on anger, rumor, or private certainty. He removes the need for a final verdict, but he still needs Beis Din to clarify the facts through testimony.

Conclusion

We began with the blood redeemer, the victim's closest relative. The Torah gives him a serious role, but it does not allow him to act out of anger alone. Something must first make that role take effect.

The Urim V'Tumim says that the regular law begins only after a final verdict from Beis Din. Since we no longer have the Beis Din system needed for such a verdict, any limited form of this law today would come from Beis Din's special power to protect the community.

The Ketzos takes a different path. A final verdict is not always needed. Once Beis Din has accepted testimony and the facts are clear, the blood redeemer's role may already begin. The Minchas Chinuch follows that direction but adds a limit. Outside the city of refuge, the

blood redeemer may act. Inside the city, the killer is protected.

Rav Shach strongly rejects that reading. Until Beis Din gives its final verdict, the killer has not yet received his sentence. Before that point, even the blood redeemer would be punished for killing him.

The final sources sharpen the question. Even the Ketzos does not allow the blood redeemer to act based on rumor or private knowledge. Beis Din must first accept testimony and establish what happened. The question is when the case becomes clear enough for the blood redeemer to act: when Beis Din accepts the testimony, or only after it gives its final verdict?